

JAK ROZMAWIAĆ, O WIELOKULTUROWOŚCI W SZKOLE?

*DZIECKO Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACYJNYM W SZKOLE *WIELOKULTUROWOŚĆ *MOC KULTUR W SZKOLE

W polskich szkołach zwiększa się liczba dzieci cudzoziemskich oraz polskich dzieci, które wróciły z emigracji. W związku z tym nasila się potrzeba wspierania całej społeczności szkolnej w odnalezieniu się w tej sytuacji. Nie tylko dzieci cudzoziemskie, ale też kadra pedagogiczna, rodzice oraz dzieci polskiego pochodzenia muszą nauczyć się funkcjonować w różnorodnym kulturowo środowisku. Rola dyrektora/dyrektorki w tym procesie jest zatem nie do przecenienia, szczególnie w szkole wielokulturowej.

Dyrektor/dyrektorka planuje pracę szkoły, dba o współpracę kadry pedagogicznej i tworzy odpowiednią atmosferę, która wspiera integrację i umożliwia edukację wszystkim uczniom i uczennicom – bez względu na pochodzenie, narodowość i stopień znajomości języka polskiego. Jednocześnie dyrektor/dyrektorka powinien być przygotowany

do stawiania czoła sytuacjom trudnym, konfliktowym czy wynikającym z obowiązujących przepisów. Powinien pamiętać, że kadra szkoły i społeczność szkolna może prezentować różne postawy wobec kwestii wielokulturowości, mieć różne potrzeby i wykazywać się różnym poziomem kompetencji międzykulturowych.

Rzeczywista, trwała zmiana na rzecz współpracy szkolnej społeczności możliwa jest tylko wtedy, gdy towarzyszy jej zrozumienie i aktywne wsparcie dyrektora/dyrektorki. W niniejszym Pakiecie materiałów metodycznych proponujemy proste rozwiązania, które można wprowadzić w szkole, żeby wzmocnić współpracę grona pedagogicznego oraz pracowników i pracowniczki szkoła, a także kierunki dalszego rozwoju w tym zakresie.

KLUCZOWE ZADANIA DYREKTOREK I DYREKTORÓW JAKO LIDERÓW ZMIANY

1. Wprowadź temat wielokulturowości i wspieraj rozwój kadry szkoły

- ➔ Zainicjuj z nauczycielkami i nauczycielami rozmowę na temat różnorodności kulturowej w szkole. Możesz wyjść od ich potrzeb i nowych wyzwań, które widzą w swojej pracy, ale także od sytuacji uczniów i uczennic z doświadczeniem migracyjnym. Punktem odniesienia w rozmowie z kadrami może być także przygotowana przez Fundację na Rzecz Różnorodności Społecznej **Checklista dla szkół wielokulturowych** (<http://bit.ly/ChecklistaDlaSzkoł>), która pozwoli przeprowadzić minidiagnozę środowiska szkolnego (ocenić braki, ale też potencjał szkoły).

- ➔ Zachęcaj kadrami do uczestnictwa w szkoleniach rozwijających wrażliwość międzykulturową, umiejętność pracy z dziećmi z doświadczeniem migracyjnym, umiejętności dotyczące edukacji globalnej i antydyskryminacyjnej oraz psychologii międzykulturowej. Oprócz szkoleń przydatne są też regularne spotkania służące wymianie doświadczeń.
- ➔ Stwórz repozytorium materiałów (półka w pokoju nauczycielskim, zasób dostępny online) umożliwiających samodzielny rozwój i wykorzystywanie narzędzi edukacyjnych.

Polecamy:

- ➔ skrót najważniejszych informacji o prawnych aspektach kształcenia cudzoziemców: <http://bit.ly/KształcenieCudzoziemcówMEN>
- ➔ materiały edukacyjne dla szkolnej kadry pedagogicznej z serii „Rozmawiajmy o uchodźcach. Moc kultur w szkole”, Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO), 2018 migracje.ceo.org.pl
- ➔ szkolenia dla nauczycieli i nauczycielek dotyczące edukacji międzykulturowej, edukacji globalnej i antydyskryminacyjnej organizowane między innymi przez Centrum Edukacji Obywatelskiej www.ceo.org.pl, Fundację na rzecz Różnorodności Społecznej www.ffrs.org.pl i Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej www.tea.org.pl.

2. Powołaj zespół roboczy ds. wielokulturowej szkoły i wspieraj współpracę nauczycieli i nauczycielek

Aby wprowadzić zmianę w szkole, warto powołać zespół, w skład którego wejdą, np. chętni nauczyciele i nauczycielki oraz pedagog szkoły lub bibliotekarka. Dzięki zaangażowaniu osób z różnym doświadczeniem zapewnimy spojrzenie na ten temat z różnych perspektyw. Należy pamiętać, że rolą takiego zespołu jest stworzenie planu działania, szukanie rozwiązań oraz sprawdzanie ich skuteczności, a nie samodzielne zajmowanie się wszystkimi wyzwaniami związanymi z różnorodnością kulturową.

PRZYKŁADOWE ZADANIA ZESPOŁU ROBOCZEGO:

- ➔ wypracowanie narzędzi wsparcia, np. zasad przyjęcia ucznia i uczennicy z doświadczeniem migracyjnym, procedury przeciwdziałania dyskryminacji, programu bloku międzyprzedmiotowego dotyczącego edukacji globalnej i międzykulturowej
- ➔ dzielenie się wiedzą i wspieranie umiejętności kadry pedagogicznej w dziedzinie edukacji międzykulturowej, kształtowania postaw otwartości: doradztwo i organizacja wewnętrznych warsztatów
- ➔ funkcja „punktów kontaktowych” dla rodziców i uczniów (np. jedna osoba odpowiedzialna za kontakt z rodzicami cudzoziemskimi, druga za wsparcie uczniów-mentorów wspierających uczniów cudzoziemskich).

Polecamy:

- ➔ publikacje dotyczące wielokulturowości, problematyki migracji i integracji, różnorodności społecznej, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i dyskryminacji w szkole, Fundacja na Rzecz Różnorodności Społecznej (FRS), Warszawa, www.ffrs.org.pl/biblioteka

KTO POWINIEN ZNALEŹĆ SIĘ W ZESPOLE DS. WIELOKULTUROWEJ SZKOŁY?

- ➔ pedagog/psycholog, wybrani wychowawcy klas, nauczyciele przedmiotowi, nauczyciele języka polskiego jako obcego, asystenci międzykulturowi, bibliotekarz, opiekun samorządu szkolnego, rodzice. Ważne są różnorodne kompetencje i role tych osób w szkole, ich indywidualne motywacje i wrażliwość międzykulturowa, a jeśli to możliwe także doświadczenie migracji.

Polecamy:

- ➔ publikację „Szkoła wielokulturowa – organizacja pracy i metody nauczania” pod redakcją Anny Grudzińskiej i Katarzyny Kubin, FRS, Warszawa 2010: <http://bit.ly/SzkołaWielokulturowa>
- ➔ publikację „Innowacyjne rozwiązania w pracy z dziećmi cudzoziemskimi w systemie edukacji” pod redakcją Natalii Kłórek i Katarzyny Kubin, FRS, 2012: <http://bit.ly/InnowacyjneRozwiazania>

3. Wprowadź temat różnorodności kulturowej na godziny wychowawcze i zajęcia przedmiotowe

Aby w szkole panował klimat sprzyjający integracji, wszyscy uczniowie powinni być zaangażowani we wzajemne poznawanie kultur różnych krajów oraz mieć możliwość rozwijania kompetencji międzykulturowej. Zachęcaj nauczycieli i nauczycielki do prowadzenia zajęć na ten temat na godzinach wychowawczych i lekcjach przedmiotowych.

Polecamy:

Scenariusze lekcji wychowawczych z zakresu edukacji globalnej i międzykulturowej:

- ➔ program CEO „Szkoła Tolerancji” – baza materiałów oraz kontakt z ekspertkami i ekspertami zajmującymi się edukacją antydyskryminacyjną, równościową i międzykulturową www.szkoлатolerancji.ceo.org.pl
- ➔ program CEO „Edukacja globalna z klasą”: www.globalna.ceo.org.pl/publikacje/edukacja-globalna-z-klasa

Scenariusze lekcji przedmiotowych w odniesieniu do podstawy programowej i materiały metodyczne z edukacji globalnej i międzykulturowej:

- ➔ program CEO „W świat z klasą”, www.globalna.ceo.org.pl
- ➔ program CEO „Rozmawiajmy o uchodźcach”, www.migracje.ceo.org.pl

4. Wspieraj dzieci z doświadczeniem migracyjnym, by mogły się uczyć i rozwijać

- ➔ **Ustal jasne zasady przyjmowania uczniów i uczennic cudzoziemskich** do odpowiedniej klasy; zadbaj o to, by powstał wzorcowy dokument diagnozy ucznia, który pomaga wspierać jego rozwój.
- ➔ **Wyrównanie różnic programowych.** Po przeprowadzeniu diagnozy umiejętności ucznia konieczne jest stworzenie wspólnie z rodzicami i nauczycielami planu uzupełnienia różnic edukacyjnych. Ważna jest elastyczność i jasne określenie priorytetów.
- ➔ **Wsparcie asystentów międzykulturowych** (szkoła może zatrudnić tzw. pomoc nauczyciela: osobę posługującą się językiem kraju pochodzenia ucznia – na podstawie art. 165 Ustawy o systemie oświaty). Funkcja ta może obejmować tłumaczenie na lekcji, wsparcie w rozwiązywaniu konfliktów, pośrednictwo w komunikacji z rodzicami, motywowanie do nauki, dbanie o przepływ informacji między różnymi osobami w szkole.
- ➔ **Lekcje języka polskiego.** Dzieci, które nie znają polskiego, nie mogą uczestniczyć w procesie edukacji ani w integracji z kolegami i koleżankami, dlatego nauka języka powinna być priorytetem. Można zaangażować wolontariuszy: studentów glottodydaktyki czy bibliotekarzy.
- ➔ **Motywowanie, docenianie, rozwijanie zainteresowań dzieci cudzoziemskich.** Kluczowe jest zbudowanie poczucia wewnętrznej mocy: dostrzeżenie umiejętności i talentów oraz danie możliwości ich rozwijania, a także docenianie nawet drobnych postępów w nauce. Doceniaj samodzielnie i zachęcaj do tego innych!

Polecamy:

- ➔ przewodnik dobrych praktyk „Praca z uczniem cudzoziemskim dla dyrektorów, nauczycieli, pedagogów i psychologów”, pod redakcją Małgorzaty Zasuńskiej, Warszawa 2011: <http://bit.ly/PracaUczeńCudzoziemski>
- ➔ publikację „Inny w polskiej szkole – poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi” pod redakcją Ewy Pawlic-Rafałowskiej, Warszawa 2010: <http://bit.ly/InnyWszkole>
- ➔ poszukiwanie wolontariuszy do prowadzenia w szkole zajęć z języka polskiego jako obcego rozpocząć wśród lokalnych studentów glottodydaktyki czy bibliotekarzy przez Internet lub za pośrednictwem organizacji pozarządowych i instytucji, które działają w obszarze edukacji międzykulturowej.

5. Przyjrzyj się krytycznie życiu szkoły pod kątem włączenia dzieci z doświadczeniem migracyjnym

Szkolne normy są silnie etnocentryczne – opierają się na wartościach grupy większościowej, czyli zazwyczaj etnicznych Polaków katolików. Warto tak zorganizować pracę szkoły, by zwyczaje, zasady i programy nauczania były włączające dla wszystkich uczniów i uczennic, a nie wykluczające. O czym warto w tym kontekście pomyśleć?

- ➔ Religia i etyka: jak wygląda zgłaszanie uczestnictwa w zajęciach z religii i etyki? Czy rodzice są o tym informowani? Czy praktyki religijne są częścią praktyk szkolnych?
- ➔ Ubiór, wygląd uczniów: czy regulaminy lub niepisane zasady dotyczące ubioru nie wykluczają niektórych uczniów, którzy ze względów kulturowych lub religijnych noszą inne ubrania lub mają inne fryzury (np. kwestia nakrycia głowy, stroju na WF czy dredów które w przypadku osób czarnoskórych są jednym ze sposobów pielęgnacji włosów i/lub elementem tożsamości).
- ➔ Organizowanie i wspieranie inicjatyw ogólnoszkolnych, które mają wymiar integracyjny i niekoniecznie związane są z różnorodnością kulturową (chodzi o budowanie tradycji szkoły nastawionej na współpracę, w której różnice kulturowe stają się naturalnym elementem pracy zespołu, a nie podstawą identyfikacji z grupą).

6. Stwórz klimat szkoły włączającej, otwartej na różnorodność wszystkich uczniów i uczennic

- ➔ Podkreśl wartości szkoły wielokulturowej i jej celów w dokumentach szkolnych, w tym w programie profilaktyczno-wychowawczym.
- ➔ Opracuj i wprowadź do szkoły Kodeks Równego Traktowania, czyli dokument szkolny, którego celem jest zagwarantowanie ochrony praw uczniów, w tym tych z doświadczeniem migracyjnym w szkole.

Polecamy:

- ➔ Artykuł „Opracowanie i wdrażanie standardów równego traktowania w szkole – potrzeby, doświadczenia, wnioski”, Agnieszka Kozakoszczak, FRS, Warszawa 2014: <http://bit.ly/FRSbiblioteka>
- ➔ Przykładowy Kodeks Równego Traktowania: <http://bit.ly/KodeksRownegoTraktowania>

CO ZROBIĆ, ABY DBAĆ O WIELOKULTUROWĄ SZKOŁĘ?

1. Podkreślaj korzyści

Pokazuj korzyści z punktu widzenia szkoły, uczniów, rodziców, nauczycieli. Zadbaj o to, by zmiana wiązała się też z korzyściami indywidualnymi (publiczne docenienie, zapraszanie aktywnych nauczycieli do pełnienia roli eksperta w społeczności lokalnej, dodatek motywacyjny).

2. Zapewnij przepływ informacji

Przedstaw potrzeby, wizję (do czego dążymy), plan działania oraz przewidywane role poszczególnych osób w szkole. Pracownicy potrzebują odpowiedzi na pytania: po co nam ta zmiana? Jak to będzie wyglądało? Co to oznacza dla mnie? Na jakie wsparcie mogę liczyć?

3. Dbaj o spójność

Teoria i praktyka muszą się zgadzać: wprowadzone procedury muszą być przestrzegane; przyjęty program powinien być realizowany; projekt dotyczący tolerancji powinien przebiegać w zgodzie z tą wartością.

4. Włączaj społeczność w zmianę

Weź pod uwagę potrzeby i pomysły kadry, uczniów, rodziców. Możesz wprowadzić skrzynkę z pomysłami na szkolnym korytarzu, ankiety dla rodziców, kodeksy tworzone przez dzieci w klasie, konkurs na najciekawszy projekt wspierający różnorodność, funkcję uczniów-mentorów dla dzieci cudzoziemskich.

Zastanów się:

1. Jakie wsparcie (organizacyjne, kompetencyjne, narzędziowe, finansowe, motywacyjne) mogę zaoferować pracowniczkom i pracownikom, którzy zaangażują się w tę zmianę?
2. Kto w szkole i poza szkołą może być moim sojusznikiem/sojuszniczką we wprowadzeniu tej zmiany?
3. Jaka zmiana będzie dla mnie sukcesem w perspektywie najbliższego roku szkolnego?